

**NIEKOĽKO POZNÁMOK K REKODIFIKÁCIÁM
TRESTOPRÁVNÝCH NORIEM V SLOVENSKEJ REPUBLIKE**

**SOME ACTUAL QUESTIONS OF SLOVAKIAN CRIMINAL LAW
AFTER THE RECODIFICATION**

Jozef Madliak, Viktor Porada

Katedra trestního práva, Právnická fakulta v Košiciach,
Vysoká škola Karlovy Vary

Abstrakt

Příspěvek se zabývá nejpodstatnějšími změnami slovenského trestního práva po rekodifikaci.

Klíčová slova

Trestný zákon, trestní řád, trestný čin, přečiny, zločiny, alternativní tresty, odklony, dohoda o vině a trestu

Abstract

This paper deals with the most important changes in slovak criminal law after the recodification.

Key words

Criminal code, code of criminal procedure, crime, offence, tort, alternative sanctions, diversions

Dňa 1.1.2006 nadobudli účinnosť zákon č. 300/2005 Z.z. – Trestný zákon a zákon č. 301/2005 Z.z. – Trestný poriadok, ktoré predstavujú komplexnú rekodifikáciu (a nahradenie) doteraz platných a mnohokrát novelizovaných trestnoprávných predpisov, a síce Trestného zákona, ktorý bol uverejnený pod č. 140/1961 Zb. a Trestného poriadku – zákona č. 141/1961 Zb.

S ohľadom na uvedené podávame týmto v nižšie uvedených bodoch stručnú informáciu o najpodstatnejších zmenách, ktoré spomínaná zákonná úprava zavádza.

A) Trestný zákon (ďalej aj len : „TZ“)

Trestný zákon č. 140/1961 Zb. bol účinný od 1.1.1962. Od nadobudnutia jeho účinnosti bol novelizovaný viac ako 30-krát, v čoho dôsledku sa stal pomerne neprehľadným. Niektoré jeho inštitúty s prihliadnutím na dobu ich vzniku a na politické, spoločenské a ekonomické zmeny, ktoré nastali po roku 1989 boli zastaralé a nekorešpondovali ani s právnym systémom vyspelých demokratických krajín.

Preto považujeme rekodifikáciu slovenského trestného práva hmotného za potrebnú, reagujúcu na zásadné zmeny ku ktorým v spoločnosti došlo, na vznik samostatnej Slovenskej republiky a na dynamicky sa rozvíjajúcu legislatívu v rámci iných právnych odvetví jednotného systému slovenského objektívneho práva. Zámerom zákonodarcu bolo súčasne odstrániť neprehľadnosť platnej trestnej úpravy, vyvolanej početnými, nie vždy organickými zásahmi.

V konkrétnom vyjadrení priniesol nový Trestný zákon najmä nasledovné:

- Je nevyhnutné uviesť, že nový Trestný zákon definuje ústrednú kategóriu trestného práva hmotného – trestný čin, ako protiprávny čin, ktorého znaky sú uvedené v tomto zákone, ak tento zákon neustanovuje inak. Základom trestnej zodpovednosti podľa platného slovenského práva je spáchanie trestného činu, pričom trestná zodpovednosť vzniká konaním trestne zodpovedného subjektu, ktorý ohrozil alebo porušil záujmy chránené Trestným zákonom. Právna úprava platiaca do rekodifikácie trestného práva vychádzala z materiálneho ponímania trestného činu. Oproti doterajšej právnej úprave teda práve vo

vyššie uvedenom ustanovení dochádza ku najväčšej zmene nového Trestného zákona, ktorá už vychádza z formálneho chápania pojmu trestného činu. V novom zákone sa trestný čin definuje ako primárne formálna kategória, pričom došlo ku vypusteniu pojmu spoločenská nebezpečnosť, ktorého používanie v praxi bolo veľa krát zneužívané ako v prospech, tak aj v neprospech páchatel'ov trestnej činnosti.

Ako už bolo uvedené vyššie, na naplnenie znakov trestného činu musia byť teda splnené dve podmienky :

- a) musí ísť o protiprávny čin
- b) jeho znaky musia byť uvedené v Trestnom zákone

V tých ustanoveniach zákona, ktoré sa dotýkajú prečinu, je upravená výnimka z formálneho chápania kategórie trestného činu, keď zákon vo dvoch prípadoch ustanovuje, že pri protiprávnom čine, ktorý formálne naplňa znaky prečinu, nepôjde o prečin, ak je jeho závažnosť

- a) vzhľadom na spôsob vykonania činu a jeho následky, okolnosti za ktorých bol čin spáchaný, mieru zavinenia a pohnútku páchatel'a, nepatrná
- b) u mladistvých malá

- Nový Trestný zákon stanovil kategorizáciu trestných činov na prečiny a zločiny. Touto bipartíciou trestných činov sa Slovenská republika vracia k tradícii delenia trestných činov v medzivojnovom období. Toto delenie nepovažujeme za samoučelné. Okrem iného umožňuje presnejšie vyjadrenie ich rôznej závažnosti a škodlivosti, lepšie dokumentuje štruktúru evidovanej kriminality a podiel závažných trestných činov a ich pomer k menej závažnej kriminalite.

V súlade s ustanoveniami Trestného zákona je prečinom:

- a) trestný čin spáchaný z nedbanlivosti alebo
- b) úmyselný trestný čin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou päť rokov

Podľa Trestného zákona je zločin úmyselný trestný čin, za ktorý Trestný zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby prevyšujúcou päť rokov. O zločin však ide aj vtedy, ak v prísnejšej skutkovej podstate prečinu spáchaného úmyselne je ustanovená horná hranica trestnej sadzby prevyšujúca päť rokov. Za obzvlášť závažný zločin sa považuje taký zločin, za ktorý Trestný zákon ustanovuje trest odňatia slobody s dolnou hranicou trestnej sadzby najmenej desať rokov.

Vzhľadom na vyššie uvedené definície trestných činov je teda formálny znak zavinenia hlavné rozlišovacie kritérium trestných činov, keďže bez ohľadu na trestnú sadzbu sú všetky nedbanlivostné trestné činy prečinmi. Iba pri úmyselných trestných činoch je ďalším rozlišovacím kritériom horná hranica trestnej sadzby.

- K ďalšej mimoriadne závažnej zmene došlo pri definovaní veku trestne zodpovedného páchatel'a. Problematika sociálnej zrelosti (schopnosť uvedomovať si svoje konanie, niest' jeho následky a dôsledky trestnej zodpovednosti) patrila v celom procese pripravovanej rekodifikácie slovenského trestného práva medzi najdiskutovanejšie, a to tak laickou, ako aj odbornou verejnosťou. Zákonodarca v snahe vyjadriť existujúcu disproporciu v akcelerácii vývoja dospievania mládeže, ktorá je okrem iného vyvolaná materiálnymi podmienkami, úrovňou vzdelávania, možnosťami cestovania, prístupom ku informáciám, celkovým životným štýlom a pod., znížil hranicu trestnej zodpovednosti z 15 na 14 rokov. Trestne zodpovedným páchatel'om je teda v súlade s ustanoveniami zákona len fyzická osoba, ktorá v čase spáchania trestného činu dovŕšila štrnásť rokov svojho veku. Zákonodarca zároveň upravil jedinú výnimku zo všeobecnej trestnej zodpovednosti osôb, ktoré dovŕšili 14. rok svojho veku, a to pri trestnom čine sexuálneho zneužívania, pri ktorom je táto hranica stanovená na 15. rok veku. V ustanoveniach o trestnom stíhaní mladistvých je súčasne zakotvená tzv. poistka proti nesprávne stíhaniu detí v podobe dôsledného skúmania mentálnej vyspelosti páchatel'ov, ktorí prekročili štrnásť rok veku.
- Z pohľadu ústredného bodu trestného práva a síce zavinenia je potrebné zdôrazniť, že nedošlo k žiadnej zmene (úmysel sa delí na priamy a nepriamy a nedbanlivosť na vedomú a nevedomú) aj keď sa objavili hlasy, že by bolo vhodné kategóriu úmyslu rozšíriť o formu eventuálneho úmyslu. Tak isto sa nezmenilo ani zavinenie k priťažujúcim okolnostiam ani k okolnostiam ktoré podmieňujú použitie vyššej trestnej sadzby za okolnosti, ktoré sú uvedené v § 18 písm. a) a b) trestného zákona.

- Problematika páchatelstva, spolupáchatelstva a účastníctva sa nezmenila radikálnym spôsobom, teda naďalej trvá skutočnosť, že páchatelom môže byť len fyzická osoba. Neprešiel teda vládny návrh na trestnú zodpovednosť právnických osôb. Zákonodarca reagoval na skutočnosť, že sa prudko zvýšil počet objednávaných trestných činov a preto skupinu účastníctva (organizátor, návodca a pomocník) rozšíril o objednávateľa, čo však považujem za špecifický druh návodu.
- Pri okolnostiach vylučujúcich protiprávnosť došlo k niektorým zmenám. Pri inštitúte krajnej núdze môže byť spôsobený následok závažnejší ako ktorý hrozí len nesmie byť zjavne závažnejší.
- Spresnila sa aj nutná obrana. Je pozitívne, že sa rozšírili podmienky uplatnenia nutnej obrany a to tým, že sa do zákonnej úpravy dostala aj problematika omylu v súvislosti s posudzovaním splnenia podmienok k rozpoznávacej zložke subjektívnej stránky, ktorá je viazaná na uvedomenie si osoby, že obrana je celkom zjavne neprimeraná k intenzite útoku.
- Pomerne veľa sa diskutovalo a aj popísalo k problematike plnenia úlohy agenta podľa § 30 Trestného zákona. Je potrebné zdôrazniť, že zákonodarca tu vytvoril dve skupiny agentov. Predovšetkým je to tzv. agent kontrolór, ktorý pôsobí vo vnútri zločineckej skupiny a tú zbiera dôkazy a pomáha odhaľovať prípadne predchádzať trestným činom. Proti takejto forme činnosti agenta nemožno namietat' a ukazuje sa, že podľa policajných zdrojov je táto činnosť pomerne efektívna.
- O iného agenta sa jedná ale v § 30 ods. 3 týkajúci sa problematiky boja proti korupcii. Zákonodarca deklaruje, že návod na trestný čin je trestný. Neplatí to však o agentovi, ktorý pôsobí pri odhaľovaní korupcii verejných činiteľov. Vychádzajúc z § 30 ods. 2 TZ s poukazom na § 117 ods. 2 Trestného poriadku zákonodarca uvádza, že „agent nesmie iniciatívne navádzať na spáchanie trestného činu, to však neplatí ak ide o korupciu verejného činiteľa alebo zahraničného verejného činiteľa a zistené skutočnosti nasvedčujú, že páchatel by spáchal takýto trestný čin aj vtedy, ak by príkaz na použitie agenta nebol vydaný“. Toto je veľmi nebezpečné nakoľko podľa môjho názoru sa vychádza len z domnienky. Je ojedinelé, keď si pozrieme zahraničné trestnoprávne úpravy aby štátna moc navádzala na trestnú činnosť, len z toho dôvodu aby ju mohla následne odhaľovať. Netreba ani osobitne zdôrazňovať, že takúto situáciu je možné zneužiť a budúci obvinený je značne v nevýhodnej dôkazovej situácii a ťažko sa môže hodnoverne brániť. Aj Európsky súd pre ľudské práva činnosť agenta provokatéra dôsledne odmietol vo viacerých svojich rozhodnutiach.

Z pohľadu druhov trestov je potrebné uviesť, že sa rozšírili o nové dva druhy trestov a síce trest domáceho väzenia a trest povinnej práce. Podľa môjho názoru bolo z toho dôvodu, že jedným z cieľov nového Trestného zákona je aj snaha zákonodarcov o zmenu celkovej filozofie ukladania trestov. Systém trestov sa oproti predchádzajúcej právnej úprave rozširuje o dva nové druhy, a to o trest domáceho väzenia a trest povinnej práce. Rozšírenie druhov trestov je výrazom depenalizácie, čo súdom vo zvýšenej miere umožňuje ukladať aj iné tresty ako trest odňatia slobody. Predmetné rozšírenie alternatívnych trestov má za cieľ posilniť zásadu, že nepodmienečný trest odňatia slobody je potrebné chápať ako „ultima ratio“, ktoré treba uplatniť len vtedy, keď iné menej závažné prostriedky boja proti zločinnosti zlyhali.

Trest domáceho väzenia až na jeden rok môže súd uložiť páchateľovi prečinu. Trest povinnej práce môže súd uložiť len so súhlasom páchateľa, a to vo výmere od 40 do 300 hodín, ak ho odsudzuje za prečin, za ktorý zákon umožňuje uložiť trest odňatia slobody, ktorého horná hranica sadzby trestu odňatia slobody neprevyšuje päť rokov.

Pri rozširovaní alternatívnych trestov novým Trestným zákonom je podľa nášho názoru potrebné spomenúť aj zákonodarcom upravené podmienky premeny týchto trestov na nepodmienečný trest odňatia slobody, a to nasledovne :

- a) pri treste domáceho väzenia v prípade ak odsúdený neplní povinnosti, ktoré mu boli v rámci tohoto trestu uložené súd trest premení na nepodmienečný trest odňatia slobody tak, že dva dni nevykonaného trestu sa rovnajú jednému dňu nepodmienečného trestu odňatia slobody, a zároveň rozhodne o spôsobe výkonu tohoto trestu
- b) Pri treste povinnej práce ak odsúdený v čase výkonu tohoto trestu nevedol riadny život alebo zavinene nevykonával práce v určenom rozsahu, alebo nesplnil určené obmedzenia alebo povinnosti, súd premení trest povinnej práce alebo jeho zvyšok na trest odňatia slobody tak, že za každé dve hodiny nevykonanej práce nariadi jeden deň nepodmienečného trestu odňatia slobody a zároveň rozhodne o spôsobe výkonu tohoto trestu.

V súvislosti s kategóriou trestou je potrebné zdôrazniť, že pri voľbe druhu trestu a pri ich ukladaní výraznú úlohu v rekodifikovanom trestnom zákone zohrávajú poľahčujúce okolnosti

podľa § 36 TZ a priťažujúce okolnosti podľa § 37 TZ. Tieto sú oproti predchádzajúcej právnej úprave koncipované tak, že sú uvedené taxatívne, teda súd musí prihliadnúť len na vyššie uvedené. V zmysle § 38 ods. 3 trestného zákona ak prevažuje pomer poľahčujúcich okolností znižuje sa horná hranica zákonom ustanovenej trestnej sadzby o 1/3. Ak prevažuje pomer priťažujúcich okolností zvyšuje sa dolná hranica zákonom ustanovenej trestnej sadzby o 1/3 v zmysle § 38 ods. 4 TZ.

Môžem konštatovať, že § 38 TZ je určujúci z hľadiska novej trestnej politiky nakoľko zaviedol prísnu penalizáciu trestných skutkov, aj keď na začiatku rekodifikačného procesu tendencie boli práve opačné, malo sa dekriminalizovať a depenalizovať. Pri tejto príležitosti, by som chcel zdôrazniť, že tento ťažiskový paragraf z hľadiska trestania priniesol veľa problémov predovšetkým pre súdy, pretože skomplikoval výpočet trestov z hľadiska nepodmienečných trestov až v takej miere, že bolo potrebné vydať osobitnú brožúrku ako návod pre sudcov z hľadiska výpočtu trestu odňatia slobody. Pripravovaná novela opätovne v § 38 zjednodušuje už výpočet trestnú odňatia slobody s tým, že dominantné je zvýšenie hornej hranice zákonom ustanovenej trestnej sadzby o jednoduchú 1/3 v prípade opätovného spáchania zločinu v posledných 10 rokoch.

Zákonodarca ponechal súdu aj možnosť upustenia od potrestania za podmienky, že sa jedná o prečin a páchatel sa priznal, svoj skutok ľutuje a súd prijal záruku za jeho nápravu. Súd môže upustiť ďalej od potrestania ak páchatel spáchal prečin v stave zmenšenej príčetnosti a ochranné liečenie, ktoré ukladá zabezpečí ochranu spoločnosti lepšie ako trest. Podrobnejšie o trestaní hlavne o trestaní súbehu trestných činov bude pojednávať referát ďalších učiteľov našej katedry.

Zákonodarca rozšíril ochranné opatrenia o staronový druh a síce o ochranný dohľad (tento druh ochranného opatrenia bol u nás zavedený v 70. rokoch za socializmu) a o úplne nový inštitút a síce detenciu (tejto problematike taktiež bude venovaný osobitný referát).

Nový trestný zákon osobitnú pozornosť venuje trestnej zodpovednosti mladistvých. Mladistvý je ten, ktorý v čase spáchania trestného činu dovŕšil 14 rok veku a neprekročil 18 rok veku. Podľa trestného poriadku sa u páchatelov vo veku 14 -15 rokov bude skúmať mentálna vyspelosť obligatórnu. U mladistvých do 18 rokov veku sa mentálna vyspelosť bude skúmať len v odôvodnených prípadoch. To, že zákonodarca favorizuje mladistvých pri ich postihu

svedčí aj skutočnosť , že upustiť od potrestania možno vo väčšom rozsahu ako pri dospelých osobách .

Mladistvému možno uložiť ochrannú výchovu a nový inštitút a síce výchovné opatrenie , ktoré môže byť dvojaké .

1. východné povinnosti a obmedzenia a
2. napomenutie s výstrahou

Z druhov trestov , ktoré sú uvedené v § 32 (celkovo je tu uvedených 11 druhov trestov) možno mladistvému uložiť len 6 druhov (trest povinnej práce, peňažný trest, trest prepadnutia vecí, trest zákazu činnosti , trest vyhostenia a trest odňatia slobody). Favorizáciu mladistvých najlepšie vidno pri treste odňatia slobody. Trestné sadzby sa totiž znižujú na polovicu, horná hranica nesmie prevyšovať 7 rokov a dolná hranica 2 roky. Trest odňatia slobody mladistvý musí vykonávať v ústave pre výkon trestu odňatia slobody pre mladistvých.

Keďže nový trestný zákon upustil od materiálneho chápania trestného činu (spoločenská nebezpečnosť) bolo potrebné aby zákonodarca niektoré pojmy presne vymedzil . Preto výkladu pojmov je venovaná samostatná hlava (V.) vo všeobecnej časti TZ. Sú tu zosumarizované skutočnosti, ktoré sa objavujú v jednotlivých skutkových podstatách osobitnej časti TZ a osobitne by som zdôraznil, že podrobnejšie je určená výška a druh škody a táto problematika sa po prvý krát dostala do trestného zákona nakoľko doteraz škoda ako kvalifikačný znak bola vo väčšine prípadov upravovaná v mimo trestných právnych predpisoch. Úpravou ustanovení v novom Trestnom zákone došlo ku naplneniu ústavného princípu, ktorý dovoľuje len zákonodarcovi možnosť ustanoviť, ktoré konanie je možné považovať za trestný čin. V doteraz platnej právnej úprave pri majetkových deliktoch hranicu medzi priestupkom a trestným činom z hľadiska výšky spôsobenej škody určovala vláda, a to svojim nariadením o minimálnej mzde. Namiesto minimálnej mzdy zákonodarca ustanovil presnú sumu (8.000.- Sk) a hranicou medzi trestným činom a priestupkom bude škoda malá, ktorá musí túto sumu prevyšovať.

Podľa ustanovenia zákona sú ďalšie hranice škody :

- a) škoda väčšia, ak dosahuje najmenej 10-násobok ustanovenej sumy
- b) značná škoda, ak dosahuje najmenej 100-násobok ustanovenej sumy
- c) škoda veľkého rozsahu, ak dosahuje najmenej 500-násobok ustanovenej sumy

Zákonodarca navrhuje zmeniť aj škody v tom zmysle, že násobky sa nahradzujú konštantnými sumami a síce 80.000,- Sk za 10- násobok, 800.000,- Sk za 100-násobok a 4.000 000,- Sk za 500-násobok takejto sumy.

V súvislosti s problematikou škody v nekodifikovanom Trestnom zákone považujeme za potrebné poukázať aj na jej úpravu pri páchaní trestných činov proti životnému prostrediu. V prípade páchania predmetných trestných činov sa škodou rozumie súhrn majetkovej škody a ekologickej ujmy, pričom majetková škoda v sebe zahŕňa aj náklady na uvedenie životného prostredia do predošlého stavu.

Proces transformácie a demokratizácie slovenskej spoločnosti prebiehajúci od roku 1989 kládol nové požiadavky na kvalitu trestnoprávnej ochrany spoločenských vzťahov. Táto bola zaistená aj procesom rekonštrukcie trestného práva hmotného a jej úlohou a cieľom bola tiež snaha o upravenie systematiky Trestného zákona tak, aby zodpovedala hierarchii hodnôt a záujmov moderného demokratického právneho štátu. Táto zmena prístupu ku trestnoprávnej ochrane významných spoločenských záujmov Trestného zákona a nadradenie ľudských práv a základných slobôd nad ostatné záujmy teda viedli k zásadným zmenám aj v systematike osobitnej časti Trestného zákona. Ich vyjadrením je nové poradie jednotlivých hláv druhej – osobitnej časti tohoto zákona.

Do I. hlavy boli zaradené trestné činy proti životu a zdraviu a do II. hlavy trestné činy proti slobode a ľudskej dôstojnosti. Ide o skupiny trestných činov, ktoré najzávažnejšie zasahujú do základných práv a slobôd jednotlivca.

Hodnoty a tradície rodiny sú nedotknuteľné a jej význam je neoceniteľný. Preto trestné činy proti rodine a mládeži sú zaradené do III. Hlavy osobitnej časti tohoto zákona.

Ochrana majetku a vlastníckych a užívacích práv k nemu vyjadrujú skutkové podstaty trestných činov proti majetku zaradených do IV. Hlavy. V V. hlave sú zaradené trestné činy hospodárske. Život, zdravie alebo majetok chránia aj skutkové podstaty trestných činov všeobecne nebezpečných a proti životnému prostrediu, ktoré sú zaradené do VI. hlavy.

Na rozdiel od predchádzajúcej právnej úpravy až v ďalších hlavách nasledujú trestné činy proti kolektívnym záujmom a právam, proti štátu, jeho orgánom, iným organizáciám,

resp. právnickým osobám. Do VII. Hlavy boli zaradené trestné činy proti republike a do VIII. hlavy boli zaradené trestné činy proti poriadku vo verejných veciach. Nová IX. Hlava obsahuje skupinu trestných činov proti iným právam a slobodám.

- V X. hlave sa nachádzajú trestné činy proti brannosti, proti civilnej službe, proti službe v ozbrojených silách a proti obrane vlasti. Do XI. Hlavy sú zaradené trestné činy vojenské.
- V novovytvorenej XII. hlave sú zaradené trestné činy proti mieru, ľudskosti a vojnové, ktoré doteraz boli medzi trestnými činmi proti ľudskosti, pričom podľa vývoja medzinárodných zmlúv dochádza v oblasti trestného práva k rozlišovaniu trestných činov vojnových a proti ľudskosti.

Pripravovaná novela tejto osobitnej časti rozširuje ochranu osôb a majetku presnejšou formuláciou niektorých skutkových podstáv ako napr. týranie blízkej osoby a zverenej osoby, trestného činu krádeže a keďže sa rozmohli v značnej miere odcudzenia motorových vozidiel zavádza sa nová skutková podstata výroba a držba náradia na krádeže motorových vozidiel, ďalej sa spresňuje skutková podstata „únik geneticky modifikovaných organizmov“ a zakotvuje sa nová skutková podstata v § 336a „umožnenie podplácania“, kde je zaujímavá forma zavinenia nakoľko sa tohto trestného činu dopustiť čo aj z nedbanlivosti.

- Podstatné zmeny upravil nový Trestný zákon aj pri okolnostiach vylučujúcich protiprávnosť činu. Pri tých okolnostiach, ktoré upravoval doterajší Trestný zákon, a to krajnej núdzy, nutnej obrane, oprávnenom použití zbrane, výkone práv a povinností, súhlase poškodeného a plnení úlohy agenta došlo ku spresneniu a rozšíreniu podmienok ich uplatnenia. Zákonodarca novým Trestným zákonom zakotvil novú okolnosť vylučujúcu protiprávnosť, a to dovolené riziko. Tejto okolnosti sa verejnosť čiastočne domáhala už niekoľko rokov. Doposiaľ bola v praxi čiastočne aplikovaná prostredníctvom hodnotenia stupňa spoločenskej nebezpečnosti, prípadne extenzívnym výkladom krajnej núdzy.

Podmienkami dovoleného rizika sú .

- a) výsledok, ku ktorému čin(činnosť) smeruje zjavne zodpovedá miere rizika
- b) vykonanie činu neodporuje zákonu alebo inému právnenému predpisu, záujmom spoločnosti, zásadám ľudskosti ani sa neprieči dobrým mravom

- c) čin (činnosť) sa vykonáva v súlade s dosiahnutým stavom poznania a informáciami , ktoré existovali a boli dostupné v čase jeho vykonania
- d) činom (činnosťou) sa sleduje dosiahnutie spoločenského prospechu
- e) spoločensky prospešný výsledok ktorý sa od vykonávania činu (činnosti) očakáva, nemožno dosiahnuť bez rizika

Vážení poľskí kolegovia, uvedené tvorí stručný obsah najdôležitejších zmien v novom TZ oproti starej právnej úprave. Uvedomujem si, že problémov je viac a ukazuje sa, že úprava vstúpila do účinnosti veľmi skoro a orgány činné v trestnom konaní nemali dostatok času na komplexné osvojenie si novej problematiky. Z tohto dôvodu bola vytvorená nová komisia, ktorá už intenzívne pracuje na základe signálov, ktoré k nej smerujú predovšetkým z polície, prokuratúry a súdov aby sa nejasnosti veľmi rýchlo odstránili a tento nový zákon , ktorý ja osobne považujem za moderný trestný zákon mohol byť ešte zrozumiteľnejší a účinnejší.

B) Trestný poriadok (ďalej aj len : „TP“)

Trestný poriadok na rozdiel od hmotnoprávnej úpravy v Trestnom zákone predstavuje procesný predpis, upravujúci postup orgánov činných v trestnom konaní a súdov tak, aby trestné činy boli náležite zistené a ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní.

Zámerom rekonštrukcie trestného procesného práva bolo pritom podľa jej autorov zmodernizovať doposiaľ uplatňovaný proces. Proces, ktorého základom bol zákon č. 141/1961 Zb. bol totiž veľmi komplikovaný, ťažkopádny a rovnako rigoróznym bez ohľadu na to, či ide o trestné stíhanie skutkovo a právne jednoduchého prípadu, alebo prípadu značne náročného. Okrem toho do 31.12.2005 platný a účinný Trestný poriadok nezabezpečoval dostatočne rešpektovanie základných ľudských práv a slobôd v trestnom konaní (pri súčasnom rešpektovaní oprávnených záujmov spoločnosti), no na strane druhej umožňoval zdĺhavé a málo efektívne konanie.

Uvedené negatívne rysy tzv. starého trestného procesu boli dôsledkom najmä toho, že spravidla všetky dôkazy mali byť zadovážované procesne predpísaným (náročným) spôsobom a vykonávané už v prípravnom konaní, pričom súdne hlavné pojednávanie znamenalo v zásade iba ich opakovanie, navyše mnohokrát komplikované znehodnotením dôkazu v súvislosti so značným časovým odstupom od spáchania činu.

Nový trestný proces bol pritom podľa jeho tvorcov konštruovaný s prihliadnutím na slovenské, či československé právne tradície, ako aj na existujúce právne vedomie a právnu kultúru. Má predstavovať syntézu kontinentálneho trestného konania s prvkami anglosaského práva v oblastiach, kde tieto často konštruktívne prvky prispievajú k dosiahnutiu jeho cieľov.

Na základe uvedeného sa do Trestného poriadku pretavili výrazné prvky kontradiktórnosti konania. Úlohou kontradiktórnosti je pritom zrýchlenie a zefektívnenie konania. K tomuto cieľu (zrýchlenia, či zefektívnenia konania) majú viesť aj tzv. odklony, umožňujúce buď vybavenie veci v prípravnom (predsúdnom) konaní, alebo vybavenie veci súdom mimo procesne pomerne náročného hlavného pojednávania.

S poukazom na už uvedené, jednoznačným zámerom nového kódexu bola snaha o rýchlejší, pružnejší a efektívnejší proces odhaľovania a postihu páchatel'ov pri súčasnom dôslednom rešpektovaní základných ľudských práv a slobôd jedinca, zefektívnenie boja proti narastajúcemu počtu prípadov organizovaného zločinu, ako aj rozšírenie možností vybavenia prípadov mimo hlavného pojednávania.

Sledujúc načrtnutý zámer, nový Trestný poriadok rešpektuje úpravu ľudských práv obsiahnutú v medzinárodných dokumentoch, ako napríklad v Medzinárodnom pakte o občianskych a politických právach z roku 1966, Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd z roku 1950, ako aj v Ústave Slovenskej republiky.

Vychádzajúc z dotknutej úpravy (a v snahe konkretizovať ju) nový Trestný poriadok prináša aj nové základné zásady konania, ako základné právne idey, na ktorých je resp. má byť vybudované trestné konanie ako celok, ako aj činnosť jeho jednotlivých subjektov.

Okrem doteraz existujúcich základných zásad trestného konania a na nich nadväzujúcich procesných inštitútov Trestný poriadok zvyrazňuje zásady rovnosti strán, práva na včasný a spravodlivý proces, zásady kontradiktórnosti konania, práva na aktívnu obhajobu ako aj modifikovanie zásady legality zásadou oportunity.

Vyššie načrtnutý (a základnými zásadami konania podporený) nepochybne chvályhodný a správny zámer zákonodarcu je teda nadobudnutím účinnosti Trestného poriadku (dňom

1.1.2006) už takmer tri mesiace (až na výnimky, pri ktorých je nutné použiť „starý“ Trestný poriadok – porovnaj ust. § 564 ods. 3, ods. 4) uplatňovaný v praxi. Iba časom a skúsenosťami každodennej praxe subjektov, ktoré majú na trestný proces určitý vplyv bude možné zhodnotiť, či a v akom rozsahu sa zámer podarilo naplniť.

V každom prípade však v nižšie uvedenom texte poukazujeme na niekoľko zásadných zmien, ktoré Trestný poriadok so sebou prináša :

- Nový Trestný poriadok upustil od toho, že orgánom činným v trestnom konaní je aj konajúci súd, keď vo svojom ust. § 10 ods. 1 definuje ako orgány činné v trestnom konaní len prokurátora a policajta. Zvýraznilo sa tým postavenie súdu, ako nezávislého arbitra, ktorý súc viazaný iba ústavou a zákonom nestranné rozhoduje o vine a treste za trestné činy.
- Zavádza sa inštitút sudcu pre prípravné konanie, ktorým je sudca súdu prvého stupňa, ktorý je rozvrhom práce súdu poverený rozhodovať o zásahoch do základných práv a slobôd pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní, o sťažnostiach proti rozhodnutiam prokurátora, ak tak ustanovuje Trestný poriadok, ako aj v iných prípadoch ustanovených Trestným poriadkom. Zákon teda posilňuje ochranu základných práv a slobôd jednotlivca, keď stanovuje širokú škálu základných práv, do ktorých je možné zasiahnuť len na základe rozhodnutia súdu.
- Zákon zachováva inštitút Špeciálneho súdu, ktorého právomoc je daná:
 - a) v prípadoch trestných činov v súvislosti s výkonom právomoci a zodpovednosti určitých verejných činiteľov, ako napr. členov vlády SR, poslancov NR SR, sudcov, prokurátorov a pod. a to za trestné činy spáchané za trvania ich funkcie aj keď čin vyšiel najavo, až po skončení funkcie, ktorá pôsobnosť súdu založila ,
 - b) u iných osôb, ako uvedených v písm. a) pre určité druhy najzávažnejších trestných činov, ako napr. korupčné trestné činy, či trestné činy so škodou najmenej 200.000.000,-Sk,
- Nový trestný poriadok upravuje, že konanie v prvom stupni na rozdiel od doteraz platnej úpravy zásadne realizuje okresný súd. Okresný súd v sídle krajského súdu vykonáva v prvom stupni konanie

- a) o obzvlášť závažných zločinoch, za ktoré zákon ustanovuje trest odňatia slobody s dolnou hranicou trestnej sadzby najmenej dvanásť rokov, alebo
- b) ak bol skutok spáchaný organizovanou skupinou, zločineckou skupinou alebo teroristickou skupinou.

Zákon teda dáva právomoc vykonávať prvostupňové konanie zásadne okresným súdom, pričom krajské sudy sú zásadne odvolacími súdmi a súd najvyšší takmer výlučne súdom rozhodujúcim o mimoriadnych opravných prostriedkoch a súdom zjednocujúcim výklad trestného zákonodarstva. Odvolacím súdom je najvyšší súd iba v prípadoch rozhodovania o odvolaní proti rozhodnutiam špeciálneho súdu.

- Rozširuje sa možnosť zastúpenia advokáta jeho koncipientom pri úkonoch v trestnom konaní a to, za predpokladu, že s tým obvinený súhlasí, pričom v prípravnom konaní je táto možnosť daná v prípade konania o prečine a zločine s výnimkou obzvlášť závažného zločinu a v konaní pred súdom, ak ide o konanie o prečine. Uvedené považujeme za dôležité najmä z hľadiska náležitej prípravy koncipienta na povolanie advokáta. Podľa doteraz platnej úpravy totiž koncipient v zastúpení svojho školiteľa (advokáta) mohol vykonávať iba úkony prípravného konania, nemohol však
- absolvovať hlavné pojednávanie (snáď iba ako verejnosť), čo značne redukovalo jeho prípravu na obhajobu v trestnom konaní, ktorú v budúcnosti, už ako advokát má vykonávať. Na strane druhej zužuje sa rozsah povinnej obhajoby, keď táto je okrem iných (aj doposiaľ uvedených dôvodov) daná len pri konaní o obzvlášť závažnom zločine.
- Nóvum predstavuje možnosť zaistenia nároku poškodeného nielen na majetku obvineného a na jeho majetkových právach, ale napr. aj na majetkových právach obvineného v právnickej osobe, v ktorej má obvinený majetkovú účasť, alebo je jej štatutárnym orgánom, či dokonca na majetkových právach dcérskej spoločnosti takejto právnickej osoby. Tento inštitút v jeho rozšírenej podobe prichádza do úvahy, ak je dôvodná obava, že uspokojenie nároku poškodeného na náhradu škody spôsobenej trestným činom bude marené alebo sťažované, pričom nárok možno zaistiť až do pravdepodobnej výšky škody. Ako už bolo uvedené, zaistiť nárok poškodeného možno pomerne rozsiahlym spôsobom, a to aj zaistením majetku subjektu odlišného od obvineného za splnenia zákonom stanovených podmienok. Tak napr. nárok

poškodeného je možné zaistiť na jednej strane na majetkových právach obvineného v právnickej osobe, v ktorej má obvinený majetkovú účasť (napr. zaistením jeho obchodného podielu, čo však predstavuje majetok samotného obvineného), no na strane druhej aj na majetkových právach právnickej osoby, v ktorej obvinený

a) má majetkovú účasť, alebo

b) je štatutárnym orgánom, členom štatutárneho orgánu, členom iného orgánu, prokuristom, vedúcim organizačnej zložky podniku, ktorý je zapísaný do obchodného registra, alebo vedúcim podniku zahraničnej osoby, ktorý je zapísaný do obchodného registra,

za predpokladu, že je na podklade zistených skutočností dostatočne odôvodnený záver, že trestný čin, za ktorý je trestne stíhaný obvinený, bol spáchaný v mene alebo v prospech tejto právnickej osoby (čo je evidentne zaistením majetku subjektu odlišného od samotného obvineného, v ktorom subjekte obvinený nemusí mať ani majetkovú účasť – porovnaj alternatívne ustanovenie písm. a) a b)).

Zákonodarca v snahe o dôslednú ochranu záujmov poškodeného trestným činom išiel dokonca tak ďaleko, že umožňuje zaistiť nárok poškodeného aj na majetkových právach právnickej osoby, v ktorej má priamu alebo nepriamu majetkovú účasť právnická osoba, v ktorej obvinený

a) má majetkovú účasť, alebo

b) je štatutárnym orgánom, členom štatutárneho orgánu, členom iného orgánu, prokuristom, vedúcim organizačnej zložky podniku, ktorý je zapísaný do obchodného registra, alebo vedúcim podniku zahraničnej osoby, ktorý je zapísaný do obchodného registra,

opäť za predpokladu, že je na podklade zistených skutočností dostatočne odôvodnený záver, že trestný čin, za ktorý je trestne stíhaný obvinený, bol spáchaný v mene alebo v prospech tejto právnickej osoby.

Uvedené podmienky (spáchanie trestného činu v mene, alebo v prospech dotknutej právnickej osoby) majú zrejmé zaručiť jednak dôsledne sledovanie záujmu poškodeného v trestnom konaní a jednak zabezpečiť ochranu majetkových práv subjektov odlišných od obvineného, ktoré však môžu byť zaistením svojich majetkových práv postihnuté.

- V snahe eliminovať obštrukcie strán trestného konania späť z nepreberaním zásielok od orgánov činných v trestnom konaní, resp. od súdov zavádza sa rozsiahla možnosť

fikcie doručovania písomnosti, z ktorej fikcie je vyňaté len doručovanie trestného rozkazu.

- Trestný poriadok umožňuje **aj obmedzenie osobnej slobody svedka**, ktorý sa napriek riadnemu predvolaniu na konanie pred súdom bez ospravedlnenia nedostavil, minulo sa účinkom aj nariadenie jeho predvedenia a jeho prítomnosť nemožno inak zabezpečiť, pričom obmedzenie osobnej slobody svedka môže trvať najviac 72 hodín, z ktorých 24 hodín pripadá na jeho predvedenie a 48 hodín na jeho výsluch.
- Precízne je stanovená celková doba trvania väzby, ako jedného z najzávažnejších zásahov do práv obvineného, ktorá väzba v prípravnom konaní spolu s väzbou v konaní pred súdom nesmie presiahnuť:
 - a. dvanásť mesiacov, ak je vedené trestné stíhanie pre prečin,
 - b. tridsaťšesť mesiacov, ak je vedené trestné stíhanie pre zločin,
 - c. štyridsaťosem mesiacov, ak je vedené trestné stíhanie pre obzvlášť závažný zločin, pričom z dotknutých lehôt pripadá jedna polovica na prípravné konanie a jedna polovica na konanie pred súdom.
- V konaní pred súdom sa zavádza kontradiktórny proces, znamenajúci posilnenie aktivity jednotlivých procesných strán, ktoré strany vykonávajú dôkazy, na rozdiel od doterajšej úpravy, keď rozhodujúcu úlohu pri dokazovaní zohrával súd. Strany trestného konania majú právo dôkazy na vlastné náklady aj vyhl'adávať, s tým, že v prípadoch kedy dôjde k vydaniu oslobodzujúceho rozsudku má obvinený právo na náhradu účelne vynaložených nákladov na zaobstaranie dôkazov voči štátu (porovnaj ust. § 119 ods. 3 TP)

Kontradiktórny súdny proces teda predovšetkým znamená:

- a) dôsledné oddelenie hlavných procesných funkcií, t.j. obžaloby – obhajoby – a súdu, ako orgánu, ktorý vo veci s konečnou platnosťou rozhoduje
 - b) povinnosť štátu prostredníctvom obžaloby, ktorú zastupuje prokurátor, náležite preukázať znaky trestného činu,
 - c) vykonávanie dôkazov v súdnom konaní procesnými stranami, pri súčasnom zachovaní práva súdu v odôvodnených, v zákone predpokladaných prípadoch, zasiahnuť do dokazovania.
- Podľa ust. § 265 Trestného poriadku je svedok pred výsluchom na súde povinný zložiť prísahu, ktorá znie: „Prisahám na svoju česť a svedomie, že budem vypovedať pravdu, nič iné len pravdu a vedome nič nezamlčím.“

- Novým inštitútom je **dohoda o vine a treste medzi obvineným a prokurátorom**, ktorú následne schvaľuje súd a ktorá v prípade jej uzavretia umožňuje uložiť obvinenému trest odňatia slobody **znížený o jednu tretinu pod dolnú hranicu zákonnej trestnej sadzby. (ust. § 39 ods. 4 TZ)**. Práve uvedený odklon v trestnom
- konaní by mal podľa predkladateľov zákona priniesť zrýchlenie konania a riešenie časti trestných vecí mimo procesne náročného hlavného pojednávania. Na rozdiel od
- iných odklonov, konanie o dohode o vine a treste nie je limitované ani osobou obvineného, ani právnou kvalifikáciou spáchaného skutku, ani druhom trestu a dokonca ani výškou zákonom stanovenej trestnej sadzby. Podrobnosti o postupe a podmienkach uplatnenia tohto inštitútu upravuje Vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 619/2005 Z.z.
- Okrem už spomínanej dohody o vine a treste trestný poriadok pozná aj **d'alsie odklony (diversion) od procesne náročného hlavného pojednávania**, (aj keď zákon umožňuje využiť tieto inštitúty aj ako formy rozhodnutia na hlavnom pojednávaní), a to podmieňné zastavenie trestného stíhania, podmieňné zastavenie trestného stíhania spolupracujúceho obvineného (ktoré predstavuje de facto formalizovanú dohodu štátu reprezentovaného príslušným orgánom a spolupracujúceho obvineného, obsahom ktorej je poskytnutie dobrodenia zákona subjektu, ktorý prispieva k objasňovaniu trestnej činnosti) , ako aj inštitút zmieru. Podmienky načrtnutých odklonov v trestnom konaní (odhliadnuc od jednotlivých špecifik napr. pri osobe spolupracujúceho obvineného) sú viazané najmä na vlastnosti trestného činu (musí ísť o prečin), jeho trestnú sadzbu, vysporiadanie sa so spôsobenou škodou, ďalej na osobu obvineného a jeho doterajší život, ako aj súhlas obvineného. Základnou podmienkou je pritom skutočnosť, že obvinený vyhlási, že spáchal skutok, za ktorý je stíhaný, a nie sú odôvodnené pochybnosti o tom, že jeho vyhlásenie bolo vykonané slobodne, vážne a zrozumiteľne. V tejto súvislosti je potrebné poukázať na znenie § 307 ods.1, písm. a) zák.č. 141/1961 Zb. („starý“ trestný poriadok), podľa ktorého bolo jedným z predpokladov podmieňného zastavenia trestného stíhania, aby sa obvinený k **trestnému činu** priznal. Pritom v súvislosti s podmienkami zmieru podľa §309 ods.1 písm.a) „starého“ trestného poriadku zákon vyžadoval, aby obvinený vyhlásil, že spáchal **skutok**, za ktorý je stíhaný. Je celkom zrejmé, že nie je možné stotožňovať pojmy skutok a trestný čin. Skutok môže a nemusí byť trestným činom. V súčasnosti platnom a účinnom trestnom poriadku je preto úprava jednotná a hovorí už len o priznaní sa obvineného k skutku.

Pokiaľ ide o chápanie tzv. odklonov (diversion) v slovenskom trestnom procese, tieto sú podľa nášho názoru chápané v užšom slova zmysle, a to ako odklon od klasického priebehu trestného konania, pričom nezahrňujú odklon k mimosúdnej vyriešeniu veci v rámci iného typu konania ako je trestné konanie (napr. správne konanie).

- Zavádzajú sa nové mimoriadne opravné prostriedky, a to dovolanie, či zrušenie právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní, ktoré majú za cieľ posilniť zákonnosť rozhodnutí v trestnom procese.

Okrem vyššie uvedeného týkajúce sa všeobecných problémov trestného konania chcel by som uviesť ešte v súvislosti s trestným poriadkom nasledovné informácie.

Vychádzajúc z dôvodovej správy k novému Tr. poriadku - základným cieľom rekodifikácie bolo „zefektívnenie, zjednodušenie, zrýchlenie a zhospodárnenie trestného procesu, čím sa zabezpečí tak účinnejšia ochrana práv a oprávnených záujmov fyzických osôb a právnických osôb, ako aj ochrana celospoločenských záujmov.“ *I/ Prameň : Dôvodová správa k zák.č. 301/2005 Z.z. Trestnému poriadku.*

Nový Tr. poriadok (publikovaný ako zákon č. 301/2005 Z.z.) zaviedol viacero koncepčných i štrukturálnych zmien. **Koncepčné zmeny** je treba vidieť v tom, že naznačené ciele sa majú dosiahnuť čo najdôslednejším rešpektovaním základných práv a slobôd, ale zároveň pri zohľadnení celospoločenských záujmov na účinnom boji s kriminalitou. **Štrukturálne zmeny** je možné vidieť predovšetkým :

- v presune kompetencií medzi orgánmi činnými v trestnom konaní a súdom, (súd bol pritom vyčlenený z orgánov činných v trestnom konaní a zdôraznená bola jeho nezávislosť ako štátneho orgánu , ktorý rozhoduje meritórne vo veci)
- v zavedení inštitútu sudcu pre prípravné konanie, ktorý rozhoduje v prípravnom konaní v podstate len o zásahoch do základných práv a slobôd
- v posilnení postavenia prokurátora v prípravnom konaní a do určitej miery oslabení postavenia vyšetrovateľa, predovšetkým jeho rozhodovacej činnosti
- vo zvýšení zodpovednosti prokurátora za podanú obžalobu, ktorá je vyjadrené okrem iného povinnosťou prokurátora ako procesnej strany v konaní pred súdom vykonávať dôkazy, ktoré navrhol – výsluch obžalovaného, svedkov, znalca.

- v precizovaní ustanovení týkajících sa procesných úkonov zaistovacej povahy, najmä väzby, resp. úkonov slúžiacich na zabezpečenie informácií, vrátane zmeny systematiky ich usporiadania
- v nadväznosti aj na vyššie uvedené jednou z najvýznamnejších zmien bolo významné posilnenie kontradiktórnych prvkov súdneho konania, predovšetkým prenesenie povinnosti vykonávať dôkazy zo súdu na procesné strany
- v zavedení nového inštitútu vybavovania vecí dohodou o vine a treste
- v obmedzení revízneho princípu pri súčasnom posilnení apelačného princípu v odvolacom konaní
- v zavedení nových mimoriadnych opravných prostriedkov – dovolanie / §368 a nasl./, zrušenie právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní / § 363 a nasl./
- v pomerne komplexnej úprave oblasti právneho styku s cudzinou, ktorá odzrkadľuje zvyšujúci sa význam medzinárodnej spolupráce v boji proti organizovanému zločinu – Piata časť Tr. por. § 477 a nasl.

ale aj v zmene, či novom vymedzení celého radu ďalších ustanovení.

Problematika dokazovania v rekodifikovanom Tr. Poradku

Z hľadiska rekodifikácie Tr. poriadku sa práve problematika dokazovania stala jednou z nosných – ťažiskových oblastí tejto rekodifikácie. V tejto časti príspevku sa preto zameriavame na niektoré rozhodujúce zmeny úpravy dokazovania v novom Tr. por.

1/ Obstarávanie dôkazov

Nový Trestný poriadok zaviedol pozitívne vymedzenie pojmu obstarávania aj v súvislosti so stranami. Nič to však nezmenilo na skutočnosti, že pokiaľ ide o OČTK, a v konaní pre súdom aj súd, naďalej zostal spôsob, ktorým títo obstarávajú dôkazy pomerne podrobne a presne upravený (predovšetkým prostredníctvom Zaistovacích úkonov upravených v IV. Hlave a úkonov zaradených systematicky do V. hlavy - Zabezpečenia informácií).

Skutočnosť, že dôkazy, presnejšie pramene dôkazov, má možnosť aj podľa nového Trestného poriadku obstarávať naďalej aj súd – vyplynula okrem iného aj z ust. § 2 ods.12 Trestného poriadku ..“OČTK a súd hodnotia dôkazy podľa svojho vnútorného presvedčenia založeného na starostlivom uvážení všetkých okolností prípadu jednotlivito i v ich súhrne nezávisle od toho, či ich obstaral súd, OČTK alebo niektorá zo strán..“, ale aj § 2 ods. 11 TP....“Súd môže vykonať aj dôkazy, ktoré strany nenavrhl. Strany majú právo nimi navrhnutý dôkaz zabezpečiť...“.

Pokiaľ ide Obstarávanie dôkazov stranami – a v tomto zmysle aj obvineným., resp. jeho obhajcom , poškodeným, resp. jeho splnomocnencom – nový Trestný poriadok, rovnako ako predchádzajúci Trestný poriadok neobsahuje a nevymedzuje bližšie podmienky, ani spôsob, akým majú strany realizovať svoje právo obstarávať dôkazy., a v prípade obhajcu, aj plniť jeho povinnosti. Je preto zrejmé, že základom pre určenie takýchto podmienok, sa stala predovšetkým požiadavka zákonodarcu vyjadrená v §2 ods 12.: „ OČTK a súd hodnotia dôkazy získané zákonným spôsobom podľa svojho vnútorného presvedčenia založeného na starostlivom uvážení všetkých okolností prípadu jednotlivito i v ich súhrne nezávisle od toho, či ich obstaral súd, OČTK alebo niektorá zo strán.“

Rovnako je potrebné mať na zreteli, že v porovnaní s predchádzajúcou právnou úpravou, sa presunula zodpovednosť za zabezpečenie niektorých dôkazov –presnejšie zabezpečenie prítomnosti nositeľov takýchto dôkazov - svedka, znalca , ktoré navrhnu na vykonanie v konaní pred súdom konkrétne strany práve na tieto strany – v prípade obvineného, ktorý má obhajcu je ním obhajca. V zmysle § 240 ods.4 nového TP..... “V návrhu na vykonanie dôkazov podľa ods.3 treba uviesť okolnosti, ktoré sa majú objasniť , ak ide o svedka, treba uviesť skutočnosti, na ktoré má byť vypočutý. Dôkazy musia byť označené tak, aby ich bolo možno na hlavnom pojednávaní vykonať, okrem prípadov, keď vykonanie zabezpečí ten, kto jeho vykonanie navrhol. Ak sa navrhuje výsluch svedka alebo znalca a navrhovateľ oznámi, že nemôže zabezpečiť jeho prítomnosť na hlavnom pojednávaní a žiada preto súd o jeho predvolanie, treba uviesť údaje o jeho totožnosti a bydlisku, inak súd vykonanie tohto dôkazu spravidla odmietne.“

Naviac je potrebné si uvedomiť, že návrhy na vykonanie dôkazov v konaní pred súdom, v prípade dôkazov, ktoré sú známe stranám v čase doručenia rovnopisu obžaloby je potrebné bez meškania písomne oznámiť súdu a ostatným stranám. V opačnom prípade hrozí, že

vykonanie neskôr navrhnutých dôkazov, ktoré stranám boli známe v čase doručenia výzvy môže súd odmietnuť.

2/ Vykonávanie dôkazov

Aj keď novým Trestným poriadkom bolo zavedené oprávnenie vykonávať v konaní pred súdom dôkazy stranami, čím došlo k posilneniu prvkov kontradiktórneho procesu, spolu s posilnením rovnosti strán., resp. „rovnosti zbraní“ súdu bola ponechaná možnosť vykonať aj také dôkazy, ktoré strany nenavrhl (§2 ods.11 Tr. poriadku).

Dokazovanie na hlavnom pojednávaní v zmysle príslušných ustanovení nového Tr. poriadku riadi súd, ktorý však výsluch obžalovaného, svedkov, poškodeného a znalcov spravidla ponecháva stranám, najprv tej, ktorá dôkaz navrhla či obstarala...“. Práve uvedené ustanovenie je podľa nášho názoru jednou z najvýznamnejších zmien, ktoré nový Trestný poriadok v oblasti dokazovania, ale aj celého trestného konania, prináša. Potrebné je súčasne zdôrazniť, že uvedené oprávnenie priznáva nový TP stranám až v konaní pred súdom. Teda nie v Predsúdnej fáze konania, predsúdnych štádiách trestného konania. V predsúdnom štádiu trestného konania – v Prípravnom konaní **môžu strany,** predovšetkým obvinený, resp. jeho obhajca v podstate len **obstarat' dôkaz** – prameň dôkazu, resp. tento len vyhľadať a zvážiť jeho navrhnutie, predloženie. Dôkazy v Prípravnom konaní naďalej vykonávajú OČTK. Uvedeným konštatovaním nie je vylúčená účasť, obhajcu obvineného, ale aj samotného obvineného, a to aj aktívna pri niektorých vyšetrovacích úkonoch v prípravnom konaní. Rozsah dôkazov vykonávaných v prípravnom konaní je pritom rozdielny, v závislosti od toho, či ide o vyšetrovanie alebo skrátené vyšetrovanie, rozhodovanie odklonmi alebo v „zrýchlenom skrátenom vyšetrovaní“ / *zmysle nového ust. § 204 TP „ Ak bola prokurátorovi odovzdaná spolu so spisom osoba, ktorá bola zadržaná ako podozrivá pri páchaní prečinu, na ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje tri roky, alebo takáto osoba bola zastihnutá na úteku a prokurátor ju neprepustí na slobodu, odovzdá ju najneskôr do 48 hodín od zadržania súdu, ktorému tiež podá obžalobu spolu so spisom. Ak prokurátor zistí dôvod väzby, súčasne navrhne, aby bol obvinený vzatý do väzby.“/*

Niekoľko poznámok o pripravovaných zmenách Tr. poriadku

Kým materiál - návrh zákona, ktorým sa má meniť zákon č. 300/2005 Z.z. Trestný zákon v platnom znení bol daný dňa 7. septembra 2007 na medzirezortné pripomienkové konanie, rovnaké konštatovanie v prípade návrhu zákona, ktorým sa má meniť zák.č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok v platnom znení, nie je možné v súčasnosti urobiť.

Vychádzajúc z doteraz získaných poznatkov sa pripravované zmeny Tr.por. budú dotýkať celého radu ustanovení, vrátane zmien ustanovení upravujúcich:

- základné zásady trestného konania , kde mimo iné sa uvažuje o vypustení možnosti súdu vykonať dôkazy, ktoré strany nenavrhli – konkrétne v § 2 ods.11, a teda ďalšie posilnenie prvkov kontradiktórneho konania a tým súčasne ústup od vyhľadávacej zásady
- vymedzenia definície a tým aj procesného postavenia podozrivej osoby doplnením ods.4 v § 24 platného TP ...“ Podozrivým je osoba, ktorú na základe oznámenia nasvedčujúceho tomu, že bol spáchaný trestný čin (ďalej len „ trestné oznámenie „) alebo iného podnetu, je potrebné vypočuť k okolnostiam nasvedčujúcim, že mala spáchať trestný čin“ a tiež doplnením § 34 o nový od.6/ „, Na výsluch podozrivého sa primerane použijú ustanovenia odsekov 1 až 5 a § 120 až 124.“ – predmetný návrh v podstate reaguje na pretrvávajúci problém teórie i praxe, kde pojem podozrivý bol v podstate upravený len v súvislosti so zadržanou podozrivou osobou, pričom výsluchy osôb pred vznesením obvinenia- teda podozrivých boli často realizované v postavení svedka
- zavedenia nového inštitútu slúžiaceho na zabezpečovanie informácií, systematicky zaradeného do V. hlavy platného Tr. por. - § 116a Lokalizácia telekomunikačnej prevádzky, ktorý umožní v prípade existencie v návrhu uvedených dôvodov vydať príkaz na lokalizáciu a zisťovanie údajov o aktívne zapnutej mobilnej účastníckej stanici, ako aj číslach účastníckych staníc, mobilných prístrojov alebo SIM kariet (identifikačných číslach), ak možno dôvodne predpokladať, že budú zistené skutočnosti významné pre trestné konanie, pri zachovaní navrhovaného procesného postupu.
- zaradenia nového dôkazného prostriedku do ustanovenia § 119 ods.2, a to „ výsluchu podozrivého “ v nadväznosti na vyššie uvádzané

- sprísnenie, resp. spresnenie podmienok pre vznesenie obvinenia a súčasne použiteľnosť dôkazov v trestnom konaní doplnením § 199 ods.1 Tr. por, kde je navrhovaná povinnosť vzniesť obvinenie v prípadoch...“ ak z oznámeného skutku alebo zistených skutočností možno dostatočne identifikovať osobu páchatel'a, musí byť zároveň vznesené obvinenie podľa § 206 ods.1, ak je opodstatnené podozrenie, že predmetný skutok spáchala táto osoba. Inak dôkazné prostriedky vykonané do vznesenia obvinenia nie sú v predmetnom konaní použiteľné, pokiaľ nejde o úkony neodkladné alebo neopakovateľné.“
- návrh, aby o sťažnosti proti uzneseniu o vznesení obvinenia rozhodoval sudca pre prípravné konanie, a nie ako doteraz vyšetrovateľ, policajt., resp. príslušný dozorový prokurátor
- rozšírenie možností zrušenia právoplatných rozhodnutí generálnym prokurátorom aj o rozhodnutia, vydané pred začatím trestného stíhania, doterajšie označenie Prvého dielu VIII. Hlavy – Zrušenie právoplatných rozhodnutí v prípravnom konaní viedlo v praxi k situácii, keď návrhy na zrušenie rozhodnutí pred začatím trestného stíhania., teda tie, ktoré predchádzali prípravnému konaniu, boli považované za neopodstanené
- znovuzavedenie inštitútu mimoriadneho opravného prostriedku – sťažnosť pre porušenie zákona - § 405 a nasl.
- definovanie „ spoločného vyšetrovacieho tímu“ v súvislosti s medzinárodným prvkom., resp. dohodami

ale aj celý rad ďalších.

Rozsah, ale aj obsah uvažovaných., resp. pripravovaných zmien nového Tr. por. nás môže viesť / ??? nás vedie / na jednej strane ku konštatovaniu, že nový – rekodifikovaný Tr. por. nebol predložený a schválený v takej podobe, aby okrem splnenia základného cieľa sa stal aj určitým stabilizujúcim prvkom, čo sa prirodzene a logicky očakáva od rekodifikovaného zákona. Na druhej strane je potrebné zdôrazniť, že mnohé postupy, nové inštitúty, ktoré zaviedol nový Tr. por. preukázali v praxi svoju opodstatnenosť a „životaschopnosť“. Takýto záver je možné vysloviť, a to i napriek niektorým pretrvávajúcim výhradám, aj o inštitúte „ Dohody o vine a treste“, ktorý výrazným spôsobom odbreňuje súdy, ale aj ostatné, v trestnom konaní zúčastnené subjekty, od často rozsiahleho a časovo náročného dokazovania., resp. vôbec od prejednávania vecí na hlavnom pojednávaní, či v odvolacom konaní.

Kontaktní údaje na autory:

*prof. JUDr. Jozef Madliak, CSc.
vedúci Katedry trestného práva
UPJŠ Právnická fakulta v Košiciach
Vysoká škola Karlovy Vary*

*prof. JUDr. Ing. Viktor Porada, DrSc.
prorektor Vysoká škola Karlovy Vary*

